

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР БУКОВИНОЗНАВСТВА

**ВІСНИК
ЦЕНТРУ БУКОВИНОЗНАВСТВА**

Збірник наукових праць

Том 2

ЧЕРНІВЦІ

Мелнодрук

2018

УДК 908 (477.85+498.6) (08)
В 535

**Друкується за ухвалою вченої ради Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича**

Редакційна колегія:

д.і.н., проф. Добржанський О.В. (науковий редактор)
д.і.н., проф. Ботушанський В.М.
д.і.н., проф. Брицький П.П.
д.і.н., проф. Боднарюк Б.М.
д.п.н., проф. Круглашов А.М.
д.ф.н., доц. Ковалець Л.М.
д.і.н., проф. Макар Ю.І.
д.і.н., проф. Марусик Т.В.
д.г.н., проф. Рідуш Б.Т.
д.ф.н., проф. Рихло П.В.
д.ф.н., проф. Ткач Л.О.
д.і.н., проф. Фісанов В.П.
д.і.н., проф. Чучко М.К.
к.і.н., доц. Скорейко Г.М.
к.і.н., Гайсенюк В. (відповідальний секретар)

Вісник Центру буковинознавства. Збірник наукових праць науково-дослідного Центру Буковинознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – Чернівці: Технодрук, 2018. – Т. 2. – 172 с.

У пропонованому збірнику містяться наукові праці з історії, археології, культури Буковини та інших територій Чернівецької області. Йдеться також про важливі літературні процеси і тих діячів, які справили визначальний вплив на суспільно-політичне життя краю. Вміщено дослідження з історії Першої світової війни та міжвоєнного періоду.

Для науковців, педагогів, студентів, краєзнавців, усіх, хто цікавиться вітчизняною історією.

The collection of scientific works covers such aspects as history, archeology and culture of Bukovyna and other territories of Chernivtsi region. The collection of scientific works also contains researches about important literary processes and those figures who have had a decisive influence on the socio-political life of the region, there are presented a number of works about the history of the World War I and the interwar period.

This collection of scientific works is for scientists, lecturers, teachers, students, local historians, for anyone interested in national history.

УДК 908 (477.85+498.6) (08)

*Зважаючи на свободу наукової думки, редколегія бере до друку й статті тих авторів,
погляди яких не в усьому поділяє.*

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ

Бестанчук Яна. РОЗВ’ЯЗАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПИТАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ Й УЧАСТЬ У НЬОМУ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ ВПРОДОВЖ «РУСКОГО РОКУ» (ЧЕРВЕНЬ 1940 – ЧЕРВЕНЬ 1941 рр.).....	6
Wawryniuk Andrzej. DZIAŁANIA POLITYCZNE I MILITARNE WYBRANYCH PAŃSTW W WALCE O PRZYNALEŻNOŚĆ BUKOWINY PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ	11
Валявська Катерина. ЕМАНСИПАЦІЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ЖІНОК У МІСЬКОМУ СОЦІУМІ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ (КІНЕЦЬ XIX ст. – 1940 р.).....	16
Глібіщук Микола, П’ятничук Тарас. ВІДНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1944 р.	21
Дутчак Інна. ІСТОРИОГРАФІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО РУХУ НА БУКОВИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	25
Заполовський Володимир. ВИДАТНИЙ ПОДВИГ ПОЛЬСЬКОЇ КАВАЛЕРІЇ У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ У БУКОВИНСЬКОМУ ПРИКОРДОННІ 13 ЧЕРВНЯ 1915 р.....	30
Ільків Микола, Руснак Олександр, Головльов Микола. НОВА ПЕЧАТКА ПОВІТОВОГО СТАРОСТИ: ДО СТОРІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ХОТИНЩИНІ	35
Семенюк Микола. КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧИТАЛЕНЬ І ТОВАРИСТВ У с. РОГІЗНІ.....	42
Левіна Юлія. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВАКУУМ ТА ЙОГО ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАПОВНЕННЯ ЯК МЕТОД РАДЯНІЗАЦІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	48
Піддубний Ігор. РУМУНСЬКИЙ ТЕАТР НА БУКОВИНІ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	56
Римлянський Андрій. ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНА ТА ІНФРАСТРУКТУРНА ПОЛІТИКА З ЕТНОГРАФІЧНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ: НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1991-2017 рр.....	65
Рудой Тетяна. УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ НА БУКОВИНІ В КІНЦІ XIX – НА ПОЧ. ХХ ст.....	71

Христан Назарій. ВЕЛИКА ВІЙНА І СУСПІЛЬСТВО: АНТИСЕМІТИЗМ ТА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НА БУКОВИНІ У 1914-1917 рр.	75
Чучко Дмитро. ТЕРЕНИ БУКОВИНИ У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНОГО І ЦЕРКОВНО- КАНОНІЧНОГО УСТРОЮ МОЛДАВСЬКОЇ ЗЕМЛІ (1387-1774 рр.)	79
Джаман Василь, Джаман Ярослав, Костащук Іван. РЕТРОСПЕКТИВНО-ХОРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII СТОЛІТТЯ ДО ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ	85
Чучко Михайло. ЛИСТОПАДОВІ ПОДІЇ 1918 РОКУ НА БУКОВИНІ І ПРАВОСЛАВНЕ ДУХОВЕНСТВО КРАЮ	93
Скорейко Ганна. «ЗЕМЕЛЬНІ ВІЙНИ» НА БУКОВИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX- ПОЧАТКУ XX ст	98
Яворська Ірина. ЄВРЕЇ БУКОВИНИ ТА ЄВРЕЙСЬКЕ ПИТАННЯ У 1918 р.	103

ЕТНОЛОГІЯ

Калініченко Віталій, Бабій Ольга. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДШЛЮБНОГО ЦИКЛУ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ НА ПУТИЛЬЩИНІ (КІН. XIX – СЕРЕДИНА XX ст.)	108
---	-----

АРХЕОЛОГІЯ

Возний Ігор, Федорук Андрій. ЖИТЛА X-XIV ст. З АРХЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК МЕЖИРІЧЧЯ ВЕРХНЬОГО ПРУТА ТА СЕРЕДНЬОГО ДНІСТРА	114
Калініченко Віталій, Пивоваров Сергій, Ільків Микола. СЕРЕДНЬОВІЧНА КІНСЬКА РЕШМА З ТЕРИТОРІЇ БУКОВИНИ І МІЛІТАРИЗАЦІЯ КАРПАТО-БАЛКАНСЬКОГО РЕГІОНУ В IX-X ст.	121

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Ковалець Лідія. ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ ЯК РЕДАКТОР ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»: ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ	127
Коцюбка Наталія. ОБРАЗ БУКОВИНСЬКОГО ГУЦУЛА КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ	131

Кравчук Ольга. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЕТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ РОЗИ АУСЛЕНДЕР ЗА ДОПОМОГОЮ КАЗКОВИХ МОТИВІВ	138
Рихло Петро. «ЗАВЖДИ НАЗАД ДО ПРУТУ»: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА НІМЕЦЬКО-ЄВРЕЙСЬКОЇ ПОЕТЕСИ РОЗИ АУСЛЕНДЕР	143
Яворська Ірина. ЗАБУТІ СКАРБИ ФІЛОСОФІЇ КОСТЯНТИНА БРУНЕРА ТА ЇХ ПЕРЕСПІВИ У ПОЕЗІЇ РОЗИ АУСЛЕНДЕР	149
ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ	
Ботушанський Василь. ПОВЕНІ НА БУКОВИНІ ТА ЇХ НАСЛІДКИ У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	156
Гайсенюк Віталій. ПОДОРОЖ ДО ЧЕРНІВЦІВ	161
Герегова Світлана. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ	164
Ковалець Лідія, Ковалець Тарас. ПРО «АРХІВНУ ЛИХОМАНКУ», ФЕДЬКОВИЧЕВУ МЕТРИКУ ТА НАУКОВИЙ ЕНТУЗІАЗМ ПО-УКРАЇНСЬКИ (ІЗ ПУБЛІКУВАННЯМ НОВОЗНАЙДЕНИХ ДОКУМЕНТІВ).....	166
Одовічук Ярослав. АХ, ТИ МОЯ БУКОВИНО	169
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	170

ЕТНОЛОГІЯ

УДК 392.4(=161.2)(477.85)«189/196»

*Vitalii KALINICHENKO, Olga BABII (Chernivci)***ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДШЛЮБНОГО ЦИКЛУ ВЕСІЛЬНОГО
ОБРЯДУ НА ПУТИЛЬЩИНІ (КІН. XIX – СЕРЕДИНА XX ст.)**

У статті проаналізовано особливості передшлюбної частини гуцульського весілля (кін. XIX – середина XX ст.), яка передбачала обрядове відокремлення наречених від неодруженої молоді та емоційно-психологічну підготовку молодих до переходу в сімейний статус.

Ключові слова: гуцульське весілля, передшлюбна обрядовість, оглядини, сватання, церковне оголошення, барвінковий та коровайний обряди, запросини.

*Vitalii KALINICHENKO, Olha BABII (Chernivtsi)***FEATURES OF THE MARRIAGE WEDDING CEREMONY
IN PUTILA (late XIX – middle XX century)**

The article analyzes the peculiarities of the pre-marital part of the hutsul wedding (end of the XIX-th – the middle of the 20-th century), which envisioned the ritual separation of brides from unmarried young people and the emotional and psychological preparation of young people for the transition to family status.

Key words: Hutsul wedding, pre-marital ceremony, review, match, ecclesiastical announcement, colorful and coronary ordinances, invitations.

Путильщина – один з наймальовничіших куточків Буковини, перлина Карпат, чарівний і неповторний край, щедрий на людське добро і гостинність. З давніх-давен тут живуть українці-горяни, яких називають гуцулами. Вони до наших днів зберегли багату і самобутню, матеріальну і духовну культуру, говірку, особливий спосіб господарювання, цікаві традиції, звичаї та обряди, які своїм корінням сягають глибини віків. Одним з яскравих проявів живучості давніх народних традицій і обрядів на території Путильщини є феномен гуцульського весілля. І хоча протягом останніх 70-80-ти років обряд гуцульського весілля зазнав певних змін, на відміну від рівнинних районів, в сучасних умовах зберіг усі свої основні ознаки, тому заслуговує на увагу дослідників українознавства.

Оглядини. У давнину люди вірили, що молоді не матимуть щастя, якщо весілля їм зроблять без дотримання старовинних звичаїв та обрядів. Всюди після посту наступають *мнісниці*¹. Їх у році є чотири: зимові – після Різдва Христового, весняні – після Великодня, літні – після свята Петра і Павла, осінні – після першої Богородиці. Тоді можна їсти скоромно, гуляти під музику та й робити набутки².

У ту пору робили й весілля, але наперед дізнавалися, з якої сім'ї дівчина та хлопець, чи ходять вони до церкви, вірять у Бога, і чи добре живуть із сусідами. Чи не мають якогось *ганчу*³ – сліпі, глухі, німі, криворукі чи кривоногі. Добре дивилися, щоб молоді не були з блудної сім'ї, твердих курців, п'яниць, вбивць, злодіїв, розведених, розлучників. Вивчали родину аж до «п'ятого коліна». Можна було одружуватися первакам у п'ятому коліні⁴. Ближчі були родиною і церква не дозволяла брати шлюб. Давно парувалися газди з газдами, а бідні – з бідними. Рідко коли було, щоб багач висватав бідну дівчину. Якщо вже так сталося, то такий шлюб довго не тримався. Родичі вмішувалися і молоді розходилися. Маєток був на першому місці. Старші люди казали: «*Любва коротка, а життя довге. Аби мав що їсти, коханне само прийде*». Коли стариня шукала дівчину чи парубка, то дізнавалися, чи родина їхня має свій маєток. Добре було, коли маєток був десь на межі або близько по сусідстві⁵.

Парубок, як добре придивився до дівчини, казав про неї своїм рідним і вони йшли на оглядини. Найперше дивилися, як дбають за городом та господарством. Як закінчилися оглядини на дворі, йшли до вікна. Стукали у нього і запитували: чи є хто у хаті? Мама з дівчиною виходили і просили їх до хати. У хаті дивилися чи тепла піч та *шпаргат*⁶, чи є поліна у запічку. Просили напитися водички, аби знати, чи вона свіжа. Дивилися чи чисто у хаті. Потім, як їм це сподобалося, казали, що у них є хлопець до женіння. А домашні казали, що мають дівчину на виданні. *Челідь*⁷ хвалила парубка, а домашні – свою дівчину. Як домашні з челідю виходили на добру дорогу, то починали готуватися до сватання. Відзначимо, що на Путильщині ходили на оглядини, як до дівчини, так й до хлопця⁸.

¹ Мнісниці – період після посту.

² Кожолянюк О. Особливості передвесільного періоду сімейної обрядовості гуцулів Буковини // БІЕВ. – 2003. – Вип. 5. – С. 203-207.

³ Ганч – недолік.

⁴ Свідчення Амаркулес Ганни Юріївни 1975 р. нар., яка проживає в смт. Путила Путильського р-ну Чернівецької обл.; Дмитрюк В. Вінчине могли перенести, екшо молоді не знали молитов // Карпати. – 2014. – № 29 (7906). – 18 липня. – С. 8.

⁵ Кожолянюк О. Особливості передвесільного періоду сімейної обрядовості гуцулів Буковини // БІЕВ. – 2003. – Вип. 5. – С. 203-207.

⁶ Шпаргат – піч; масивна піч з лежанкою (полом).

⁷ Челідь – члени однієї родини, сім'я.

⁸ Кожолянюк О. Особливості передвесільного циклу весільного обряду Прутсько-Дністровського межиріччя Буко-

Сватання. Якщо хлопець з дівчиною вирішили побратися. То домовлялися про сватання. На попередньо визначений день парубок чи його батьки запрошували двох чоловіків середніх років, здебільшого родичів або хороших знайомих. А за старшого свата брали людину, яка вмiла докладно й дотепно вести діалог. Йому допомагав інший чин – «дружба»¹.

З паляницею, ув'язаною в хустину, сват з дружбою, молодим та його батьками увечері йшли у сватання. Постукавши у двері сват запитував: – *А чи є хто у цім файнім домі?*

– Є – відгукувалися з хати.

Сват відчиняв двері і звертався до господарів: – *Чи можна зайти до вашої оселі?*

Йому відповідали: – *Просимо, файно просимо, заходьте...*

Прибулі віталися і сідали за певним порядком: сват біля столу, потім батько, за ним дружба, а на сам кінець – молодий.

Господиня запитувала: – *А що ви за люди і звідки прийшли?*

Сват відповідав: – *Ми – мисливці. Оце випав файний сніг, вирішили ми зловити дві єгниці, щоб пошити шубу для дівци нашого наймолодшого стрільця. Довго бродили лісом, полем, нарешті натрапили на два сліди. Один повернув за село, а інший до вашої хати. Тепер звідси не підємо, доки не покажете нам єгницю².*

Мати відповідала: – *Єгниці у нас нема, а є дівчина на віддані.*

Сват сплескував у долоні: – *А ми люди не гонорові, нема єгниці, то виведіть нам дівцию.*

Господар поглянув на дружину: – *Якщо не вмiла язика тримати, то проси дочку до хати³.*

Мати заходила до сусідньої кімнати і невдовзі поверталася з дочкою. Дочка стримано віталася.

Гості вставали, низько вклонялися і сват говорив:

– *О, так це ж те, що ми шукали.*

Розгортав паляницю, підносив її дівчині, приповідаючи:

– *Просимо від нашого молодого стрільця хліб святий прийняти, а вже тоді й будемо розмовляти.*

Дівчина брала хліб і передавала матері. Мама ставлячи на стіл говорила: – *По цій мові хліб святий приймаємо, а про все інше домовляйтеся з дочкою. Та перш ніж почати розмову, прошу гостей до столу, бо коли ви з далекої дороги, то пора підкріпитися.*

До вечері запрошували молодих і починалася розмова. Старший сват розповідав про вдачу хлопця. Говорив, що їх стрілець всім молодцям молодець. І вони хочуть за нього гарну дівчину висватати.

Мати відповідала: – *Наша донька теж задніх не пасе. Не один стрілець натрапив на її слідець.*

Сват: – *Знаємо-знаємо. От і прийшли за рушниками.*

Батько молодому: – *А це не нам вирішувати, як скаже дочка так і буде.*

Дівчина схилила голову і відповідає: – *Я (називає ім'я) здавна знаюся, дружимо ми. Отож, якщо ваша ласка, мамо і тату, то я обдарую сватові рушники.*

Батько: – *Якщо ви одне одному до вподоби і вирішили одружитися, то нехай вам таланить у спільному житті, – правду я кажу, жінко?*

Мати брала руку донечки й промовляла наступне: – *Не нам жити з твоїм чоловіком, а тобі, доню. Якщо між вами є злагода і любов, то нехай вам щастить⁴.*

Дівчина дякувала батькам. Йшла за рушниками і перев'язувала сватів. Тут же домовлялися про весілля. Дівчина яка подала рушники, вважалася сватаною. Здебільшого обидві сторони, які вступали у шлюб, походили з однієї місцевості. Про вино (зміни) дівчини переговори велися в той же вечір сватання. Воно складалося, як правило, з двох чи трьох повних наборів убрання, грубих килимів з овечої вовни, білизни, корів і овець. Земельні ділянки дівчина отримувала переважно тільки тоді, коли у неї не було братів, що притаманно для кінця XIX – першої половини XX ст.⁵

Церковні оповіді. До вінчання священник виголошував у церкві після Богослужіння три «оповіді». Це, з одного боку, освячення згоди молодих і їх наміру одружитися, з другого це надання можливості громадськості виявити своє ставлення до молодих і їх родичів. Після сватання хлопець з дівчиною йшли до церкви, де священник записував дату вінчання та читав заповіді, сповідав і причащав молодих. Вони мали знати молитви та обрати вінчальних батьків⁶. Трішки пізніше, після сватання, у найближчу

вини кінця XIX – початку XX століття // Матеріали I Міжнародного наукового семінару «Кайндлівські читання», 22-23 травня 2004 р. – Вишніця: Черемош, 2004. – Ч. 1. – С. 241-249.

¹ Свідчення Дячук Євдокії Михайлівни 1930 р. нар., яка проживає в с. Стебні Путильського р-ну Чернівецької обл.; Кожолянко О., Корнілович І. Сватання та заручини українців Гуцульщини (гірських районів Івано-Франківської та Чернівецької областей) // БІЕВ. – 2004. – Вип. 6. – С. 142-146.

² Єгниця – овечка.

³ Кожолянко Г. З джерел гуцульських говірок // Гуцульщина. – 2000. – № 59.

⁴ Кожолянко О., Корнілович І. Сватання та заручини українців Гуцульщини (гірських районів Івано-Франківської та Чернівецької областей) // БІЕВ. – 2004. – Вип. 6. – С. 142-146.

⁵ Кожолянко О. Особливості передвесільного періоду сімейної обрядовості гуцулів Буковини // БІЕВ. – 2003. – Вип. 5. – С. 203-207.

⁶ Дмитрюк В. Вінчине могли перенести, екшо молоді не знали молитов // Карпати. – 2014. – № 29 (7906). – 18

Фото 1. Весільна матка село Підзахаричі (40-ві рр. XX ст.) (фото авторські: з архівних фондів будинку культури с. Підзахаричі)

не можна було просити у батьки розведених або вінчаних другий раз. Батьки мали бути газдами. У них мав бути хороший маєток, щоб й молоді такий мали та й жили собі у гаразді. При записі у церкві священик встановлював дату вінчання і всі, що були на записі, підписувалися. Ще питався чи знають молоді молитви напам'ять: «Отче наш», «Богородице Діво», «Вірую»¹. Якщо знали, то добре, а якщо ні, то батькам було соромно, що не вмiли навчити. Внаслідок цього священик переносив вінчання. Щоб не переносити його, священикові треба було щось дати. Найкраще – літр меду, оскільки він був цінним. І тоді священик перебирав на себе ці молитви і вінчали молодих вчасно.

Запрошення на весілля. За 1-2 тижні до визначеного дня молода запрошувала дружок, які вбирали її у вінок та стрічки, а молодий, в свою чергу, запрошував дружбу та музикантів². Молодь одягала вишиту сорочку, чорну спідницю. Перед тим, як іти на запросини, дівчата співали:

*Ой глянь, моя матінко, ти на мене, –
Чи не болить серденько та в тебе,
Що наділи віночок на мене!?*

Після цього *кнегиня*³ з дружками, а молодий у супроводі дружби та музик (фото 3). Йдучи на запросини, дружби набирали горіхів, горілки і з тим виходили за *кнезем*⁴. Спочатку йшли до священика, якому передавали калач і щіпку солі, просили благословення та запрошували його на весілля. Від священика йшли до родичів і знайомих. Господарі давали молодим гроші або прядиво. Промовляючи: «На тобі на коліску, на повивач, на підкови». Йдучи від хати до хати наречена з дружками співали народні пісні, одна із найпопулярніших «Горіла сосна». Спочатку запрошували почесних батьків, рідних та близьких, односельчан. Гостей розпочинали кликати від хати, що на сході сонця. Коли молода, чи молодий заходить у хату, то тричі вклонялися й говорили:

– Просили тато, просили мама і я прошу: приходьте на хліб, на сіль, на весілля!

Господарі відповідали: *– Дякуємо татові й матері, що звичаю не забули, що свою (го) доньку (сина) навчили; дякуємо і тобі молода (ий), що нашої хати не минула (в). Щести тобі (називають ім'я молодої; молодого) весілля відбуту і в новій родині щасливою (им) бути!* А якщо господарів не було вдома. То молода повинна була відірвати від свого букетика квіточку («косичку»)⁵ і поставити на двері, це вважалося свого роду запрошення. Коли всі запрошення згідно з традицією зроблено, то наречені поверталися кожне до свого дому. Після запросин молода з дружками поверталися додому та говорили матері:

– Ми все село, моя мамо, обходили, всю родиноньку запросили, всю нашу родиноньку, ще й найменшу дитиноньку! Мати запрошувала доньку й дружок до хати, де на них чекали інші дівчата. Вони співали пісень, переважно сумних. Увечері після запросин приходив зі свого боку молодий з хлопцями і разом уточняли деталі весільного обряду⁶.

липня. – С. 8.

¹ Свідчення Самборської Валентини Іванівни з 1944 р. нар., яка проживає в смт. Путила Путильського р-ну Чернівецької обл.; Дмитрюк В. Вінчине могли перенести, ешко молоді не знали молитов // Карпати. – 2014. – № 29 (7906). – 18 липня. – С. 8.

² Кожолянко О. Запрошення гостей у весільній обрядовості українців, молдаван та румунів Буковини // Русин. – № 2 (20). – 2010. – С. 158-167.

³ Кнегиня – наречена; молода.

⁴ Кнезь – наречений, молодий.

⁵ Косичка (косиця) – елемент весільної атрибутики виплетений у вигляді коси із лляного або конопляного сукна, який слугував свого роду запрошення на весілля та прикрашення весільного деревця.

⁶ Свідчення Шпінтюк Марії Петрівни 1963 р. нар., яка проживає в с. Великий Рожин, Косівського р-ну Івано-Франківської обл.; Кожолянко О. Особливості передвесільного періоду сімейної обрядовості гуцулів Буковини //

Обряд вишивання сорочки та рушників. До весілля кожна дівчина готувалася заздалегідь. Найперше вишивала дві сорочки – для себе і для молодого. Відмінно виглядала сорочка, яку вишивали нитками, котрі були пофарбовані природними барвниками. Сорочку до вінчання новою голкою і нитками вишивала сама дівчина й нікому їх не давала в руки, щоб від тієї людини не прийшло щось недобре у дівочу долю. Орнамент на сорочку складала сама і нікому його не зичила, бо її щастя могло піти до тої, якій віддавала свій орнамент. Добре було починати шити, коли місяць був повний, бо він притягував добру долю дівчині, яка вишивала сорочку¹.

Ще задовго до весілля дівчина уже бралася вишивати сорочку. Найкраще було братися до шиття, коли заходив великий піст, оскільки тоді душа очищалася і шиття ставало обороною від лихого і злого. Коли сорочку вишивала, не складала її і не зшивала, а чекала на хлопця, коли він прийде у старости. Коли дівчину висватали, вона знову бралася за сорочку, складала її і зшивала, а під час цієї роботи співала «Летів голуб над хатов». По сорочці бачили, що чекало на дівчину, тому, що як перший раз хлопець одягав і дощик її намочив, то буде багачкою. А якщо порветься – стане зведеницею², а якщо миша погризе, то хворітиме. Вінчальна сорочка служила ціле життя. Також її одягали й в останню путь. До

Фото 2. Весільна матка село Підзахаричі (40-ві рр. ХХ ст.) (фото авторські: з архівних фондів будинку культури с. Підзахаричі)

весілля дівчина мала вишити багато рушників, які давали батькам, маткам, друзям, собі – *рантух*³, маленькі хусточки до калачів і на руки молодим. За рушником до вінчання добре стежили, щоб хтось не вкрав, тому, що людям властиво було на них *мольфарити*⁴.

Коровайний обряд. Одним із головних атрибутів гуцульського весілля на Путильщині був калач⁵. Немалу роль відігравали прикмети, пов'язані з ним. Виготовлення весільних калачів відбувалося з дотриманням старовинних традицій, в певні дні тижня (п'ятниця або субота)⁶ Пекли їх у чистій, прибраній хаті. До цієї роботи брали хорошу *газдиню*⁷. Перед роботою вона казали молитву, просячи Господа і Матінку

Божу, щоб вийшли «файні калачі», бо це віщувало добре життя молодій парі. Згодом починали класти ватру в печі, усе прибирали. Тісто добре вимішували, добавляли у нього яйця, олію. Вдало спечений коровай символізував щастя молодій родині, тріснутий – розлучення, загнічений – сердиту вдачу майбутньої невістки чи зятя. Спечені калачі кропили свяченою водою, щоб ніхто не зурочив їх та молоду пару. Мазали їх медом, щоб молодим солодко жилося, щоб ніколи не в'януло їхнє обличчя й тіло. Калачі перев'язували по парах, щоб не розпадалися і молоді довіку були в парі. У четвер, на передодні весілля, до молодої приходили дружки щоб прикрасити калачі барвінком, рутою-м'ятою, гронами калини, квітами, стрічками увесь цей процес супроводжувався піснями, зокрема такою⁸:

БІЕВ. – 2003.– Вип. 5. – С. 203-207.

¹ Дмитрюк В. Ск молодих до вінчання убирали // Карпати. – 2014. – № 35 (7912). – 29 серпня. – С. 8; Дмитрюк В. Сорочку собі вишивала // Карпати. – 2014. – № 30 (7907). – 25 липня. – С. 8.

² Зведениця – покритка; дівчина, яка не вберегла своєї честі й народила позашлюбну дитину.

³ Рантух – намітка; елемент традиційного вбрання українських заміжніх жінок. Різновид головного убору для виходу в люди у вигляді полотняного або тонкого прозорого видовженого відрізка тканини білого кольору.

⁴ Мольфарити – ворожити, чаклувати; Кожолянюк О. Весільні головні убори та обряди, пов'язані з ними на Буковині // ПССІАЕ. – Чернівці: Прут, 2009. – Т. 1 (27). – С. 167-180; Кожолянюк О. Жіночі весільні головні убори Буковини // Іван Франко і Буковина: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці, 22 вересня 2006 р. – Чернівці: Прут, 2006. – С. 252-257.

⁵ Кожолянюк О. Коровайний обряд у весільній обрядовості Буковини // Матеріали VI міжнародного наукового семінару «Черезовські читання». – Чернівці, 20 березня 2004 р. – Чернівці: Прут, 2004. – С. 193-201.

⁶ Дмитрюк В. Файні колачі віщують добре життя молодій парі // Карпати. – 2014. – № 31 (7908). – 1 серпня. – С. 8.

⁷ Газдиня – дбайлива, працююча господиня.

⁸ Свідчення Пасарюк Петрунії Дмитрівни 1943 р. нар., яка проживає в с. Усть-Путила Путильського р-ну Чернівецької обл.; Кожолянюк О. Барвінковий обряд Прутсько-Дністровського межиріччя Буковини як елемент передшлюбного дійства традиційного весільного обряду // ПССІАЕ – Чернівці: Прут, 2004. – Т. 1 (17). – С. 184-196; Кожолянюк О. Коровайний обряд у весільній обрядовості Буковини // Матеріали VI міжнародного наукового семінару «Черезовські читання». – Чернівці, 20 березня 2004 р. – Чернівці: Прут, 2004. – С. 193-201.

Фото 3. Кнєзь та кнєгиня (60-ті рр. ХХ ст.)
(фото з сімейного архіву Г.Ю. Амаркулєс,
яка прожвас в смт. Путила)

А ми калачі убираємо
В барвінок та квіти,
Щоби був достаток у хаті
Й любилися діти.
Чути музику троїсту
Та ті співаночки.
Рвуть дівчата на вінок
Барвінок у садочку.

Обряд вінкоплетіння. Щоб почати шити вінок, молодим необхідно було нарвати барвінку. Його старалися назбирати в одному городі, тому, що вірили, що тоді молоді будуть триматися однієї хати, одного городу, як той кущик барвінку. За барвінком посилали молодих дівчат або дружок. Вони його збирали разом зі сходом сонця і складали у білу хустину, несли до хати і дивилися, щоб хтось не перейшов дорогу навмисне з порожнім відром. При цьому вони співали:

Барвіночку, барвіночку,
Барвіночку-татку.
Доведи мені голівочку
До свого поредку.
Простелиси, синій цвіте,
На стежки-дороги,
Там, де ступит мій миленький,
Перевий йму ноги.
Перевий йму ноженята,
Приведи до хати,
Поможи мені барвіночку
Тобов си квітчати.

її барвінок ще не зійшов¹. Зірваний барвінок заносили у ту хату, де на стінах були образи. Стіл мав бути застелений вишитою скатертиною, на ньому мали стояти калачі з деревцем, освячена вода, мед, вучкур з вовни, решето з пшеницею. На цей стіл і клали хустинку з барвінком. Господиня ще мала мати пачку нових голок, молодому – новеньке *люстерко*², ножиці, довгу червону нитку, якої мало вистачити на цілий вінок, бо це віщувало довге і щасливе життя молодій парі. А якщо нитки не вистачало, то її мусіли доточувати, тоді молоді мали розходитися. Ще клали парні монети – на багатство, часник – проти мольфарства, *сухозлоть*³, щоб життя було гарним. Починали шити віночок на чисте серце раненько, щоб встигнути до полудня⁴. Його шила весільна *матка*⁵ або газдиня, що добре жила з чоловіком у першому шлюбі (фото 1; 2). Вона заходила до хати красиво одягнена і починала шиття віночка з молитви «Отче наш»⁶. Перед тим, як матка починала шити вінок, йшла до молодій з *політьков*⁷, щоб зміряти її голову, щоб знати який задовгий має бути вінок. Матка брала по три пелюстки барвінку та пришивала голкою з низу вгору, зліва направо й клала ряд за рядом аж до кінця, вузли чи хрести на вінку не мали бути. Після цього ушивала дві парні монети – переважно *талери* Марії Терезії і шматочок часнику. Коли це було зроблено – матка голкою збирала два кінця до купи, а кінець нитки замотувала на голку. А на останок віночок мастила медом, убирала сухозлотою, лелітками, говорила молитву і клала на калачі. Згодом ці калачі виносили на горище, щоб їх ніхто не бачив і не мольфарив. Обидва атрибути – вінок молодій та молодого після весілля подружжя обов'язково зберігало протягом усього життя як оберіг свого сімейного благополуччя. Після закінчення шиття віночків мати молодій (молодого) дякувала матці за те, що вона шила вінок, а в пазуху опускала гроші. Від цих грошей не можна було відмовлятися, так не годилося, адже це був так званий відкуп⁸.

¹ Кожолянюк О. Барвінковий обряд Прутсько-Дністровського межиріччя Буковини як елемент передшлюбного дійства традиційного весільного обряду // ПССІАЕ – Чернівці: Прут, 2004. – Т. 1 (17). – С. 184-196.

² Люстерко – маленьке дзеркальце.

³ Позлітка, сухозлоть – папір покритий позолотою.

⁴ Дмитрюк В. Віночки молодим шили натше серце до полудня // Карпати. – 2014. – № 33 (7910). – 15 серпня. – С. 8; Кожолянюк О. Барвінковий обряд Прутсько-Дністровського межиріччя Буковини як елемент передшлюбного дійства традиційного весільного обряду // ПССІАЕ – Чернівці: Прут, 2004. – Т. 1 (17). – С. 184-196; Кожолянюк О. Дослідження весільної обрядовості на Буковині // ПССІАЕ. – Т. 2 (26). – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – С. 230-244.

⁵ Матка – хрещена мати.

⁶ Дмитрюк В. Вінчине могли перенести, екшо молоді не знали молитов // Карпати. – 2014. – № 29 (7906). – 18 липня. – С. 8.

⁷ Політька – кольорова стрічка.

⁸ Кожолянюк О., Паук О. Використання монет у весільній обрядовості Буковини // Матеріали II Міжнародного на-

Весільні деревця. Перед весіллям старший дружба мав принести деревце до хати. Він йшов у ліс у чистій одежі. Йому треба було привітатися з лісом, землею, водичкою. Деревце рубав одним махом сокири, щоб було добре життя цієї пари¹. Дружба повинен був добре дивитися, який вершок ялинки рубає. Бо мало бути до пари – в рядах і гілках. Першими тато з мамою чіпляли дві або чотири *чічки*². А потім дружби з дружками бралися убирати червоними чічками із білими *трясунками*³. А на вершок деревця прив'язували колосок пшениці на багатство та пір'я із хвоста півня та *«косицю»*. Найцікавіше те, що як на деревці молодого так і молодій мало бути рівно 365 квіточок, які робили з кольорового паперу. Виготовленням квітів займалася наречена разом із дружками Коли вбирали деревце, дружки співали⁴.

*Ой, зацвили, фіялочки, зацвили,
Та всі гори тай долини покрили,
Та всі гори тай долини покрили,
Шоби туди молоденькі ходили.
Коло млина яворище,
Коло млина-грушка.
Товаришка виддаєтси, а я її дружка.
Товаришка виддаєтси, нічо не гадає,
Товаришка товарищиці деревце вбирає.
А шо ж тобі, молоденка, таке си не сніло,
Шоби в тебе на столику деревце зацвило.
А ми це деревечко вберемо калачами – станемо богачами.
Ой, кувала зозуличка, сіла на сличку,
Зараз дядько з мамко взав'єжут пшеничку.
Ой, заплач ко, молоденька, поки шо княгиня,
Аби тогди не плакала, ек будеш газдинев.
Ой, ек мені на серденьку, не можу сказати,
Ек мети си виддавати,
Тогди мете знати.
Скрипки уже заграли,
Матки заспівали,
Ми уже нашій молоденькій
Деревце убрали.*

Отож, провівши польові етнографічні дослідження, записавши розповіді старожилів досліджуваного регіону, а також путильчан, яких безліч разів запрошували бути весільними батьками і матками та мали великий досвід в організації весілля, однозначно можна стверджувати, що традиційні гуцульські весільні обрядодії напрочуд самотні, багаті на розмаїття пісень, цікаві, захоплюючі, хвилюючі й емоційні сцени словесних діалогів, забав, ігор, приповідок і віншувань. Після проведених нами досліджень необхідно констатувати наступне. Передшлюбна частина гуцульського весілля передбачала обрядове відокремлення наречених від неодруженої молоді, емоційно-психологічну підготовку молодих до переходу в сімейний статус і тривала 2-3 тижні, інколи місяць. До обрядових дій, що передують весіллю відносяться: оглядини, сватання, запросини на весілля, церковні оповіді, обряд вишивання сорочки, рушників та випікання весільних короваїв. А отже, дотримання всіх етапів обряду та вдале їх виконання віщували щасливе життя молодому подружжю.

укового семінару «Кайндлівські читання», 28-29 травня 2005 р. – Чернівці: Прут, 2005. – С. 242.

¹ Свідчення Нестор Гафії Миколаївни з 1943 р. народження, яка проживає в смт. Путила Путильського р-ну Чернівецької обл.; Кожоляно О. Символіка весільного гільця та особливості його обрядового вживання на Буковині // ПССІАЕ. – Чернівці: Прут, 2010. – Т. 1 (29). – С. 178-189.

² Чічки – квіти.

³ Трясунки – різнокольорові стрічки.

⁴ Кожоляно О. Символіка весільного гільця та особливості його обрядового вживання на Буковині // ПССІАЕ. – Чернівці: Прут, 2010. – Т. 1 (29). – С. 179.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Бабій Ольга – студентка 4 курсу факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Бестанчук Яна – магістр історії, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Ботушанський Василь – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Валявська Катерина – кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру буковинознавства.

Возний Ігор – доктор історичних наук, професор кафедри культурології, релігієзнавства та теології ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Гайсенюк Віталій – кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру буковинознавства.

Герегова Світлана – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Глібіщук Микола – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії Нового та Новітнього часу ЧНУ ім. Юрія Федьковича.

Головльов Микола – Хотинський міський голова, краєзнавець.

Джаман Василь – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії України та регіоналістики ЧНУ ім. Юрія Федьковича.

Джаман Ярослав – кандидат географічних наук, асистент кафедри географії України та регіоналістики ЧНУ ім. Юрія Федьковича.

Дутчак Інна – кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник Чернівецької філії державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».

Заповольський Володимир – кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру буковинознавства.

Льків Микола – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії стародавнього світу, середніх віків та музеєзнавства ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Калініченко Віталій – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії стародавнього світу, середніх віків та музеєзнавства ЧНУ ім. Ю. Федьковича, науковий співробітник Центру буковинознавства.

Ковалець Лідія – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Ковалець Тарас – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Костащук Іван – кандидат географічних наук, доцент кафедри географії України та регіоналістики ЧНУ ім. Юрія Федьковича.

Коцюбка Наталія – магістр історії, Львівський національний університет ім. Ів. Франка.

Кравчук Ольга – фахівець I категорії відділу міжнародних зв'язків ЧНУ ім. Юрія Федьковича.

Левіна Юлія – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Пивоваров Сергій – доктор історичних наук, професор, заступник директора Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника з наукової роботи.

Піддубний Ігор – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії нового та новітнього часу ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

П'ятничук Тарас – кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник Науково-дослідного Центру буковинознавства.

Римлянський Андрій – викладач-доцент німецької мови, історії та політології в інтеграційній школі «Призма», Аугсбург.

Рихло Петро – доктор філологічних наук, професор кафедри зарубіжної літератури, теорії літератури та слов'янської філології ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Рудой Тетяна – магістр історії, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Руснак Олександр – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Семенюк Микола – магістр богослов'я, викладач основ філософських знань, культурології Чернівецького коледжу дизайну та економіки

Скорейко Ганна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ЧНУ ім. Ю. Федьковича, директор Центру буковинознавства.

Федорук Андрій – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

Христан Назарій – кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України ЧНУ ім. Юрія Федьковича.

Чучко Дмитро – кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру буковинознавства.

Чучко Михайло – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії стародавнього світу, середніх віків та музеєзнавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Яворська Ірина – кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру буковинознавства.

Wawryniuk Andrzej – Dr hab., prof. nadzw. PWSZ w Chełmie.

Наукове видання

ВІСНИК ЦЕНТРУ БУКОВИНОЗНАВСТВА

Збірник наукових праць

Том 2

Укладач *В. Гайсенюк*
Комп'ютерна верстка *В. Калініченко*

Підписано до друку 11.12.2018. Папір офсетний. Формат 60x84/8.
Ум. друк. арк. 19,99. Зам. № 37. Тираж 125 прим.
Видавець та виготівник: ПБКФ «Технодрук»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №1841 від 10.06.2004 р.
58000, м. Чернівці, вул. І. Франка, 20, оф.18, тел. (0372) 55-05-85